

ПРОТЕСТАНСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Ця тема є дуже актуальною на даний момент, оскільки для нашого сучасного економічного становища в країні є дуже критичним і необхідним знаходження шляхів розвитку сучасної економіки. Тому, пошуки альтернатив є пріоритетним завданням для розв'язання цієї проблеми. **Мета дослідження:** дослідити протестантську етику як одну із видів професійної діяльності. **Об'єкт дослідження:** протестантська етика. **Предмет дослідження.** Протестантизм зробив можливим формування етики бізнесу в результаті релігійного і морального освячення прагнення до прибутку. **Завдання дослідження:** Проаналізувати виникнення протестантської етики та її значення в професійній діяльності. Концепція капіталізму М. Вебера і своєрідність його підходу до проблеми універсальності, різноманітні форм і проявів даного феномена вже знайшли широке висвітлення у вітчизняній соціологічній літературі, зокрема, в публікаціях П.П. Гайдено, Ю.Н. Давидова, А.І. Кравченко та інших авторів. Термін «протестантська етика» і його еквіваленти («кальвіністська мораль», «пуританська трудова етика») не характерні для богословської лексики – вони знайшли поняттєву строгість головним чином в соціологічних і релігієзнавчих дослідженнях. М. Вебер вважав, що економіка не є основою соціального життя, навпаки, форми економічної діяльності залежать від культурних, зокрема, релігійно-етичних чинників. Капіталізм згідно з Вебером, така характерна модель, сенс якої надає поняття духу капіталізму, що виражається в прагненні до економічної ефективності, прибутку, раціональної організації суспільного життя [1, с. 125].

Утилітарна обумовленість духу капіталізму, зазначена вже на етапі буржуазної ери, буде зберігати своє значення на всьому протязі історичного розвитку. Релігійні світоглядні основи цього «духу», що з'явилися пізніше – у другій половині XVII ст. і дали йому ідейно-культурну оформленість, з часом еволюціонували в напрямку утилітаризму. Сталося перетворення раціональності аскетичного протестантизму в чистий утилітаризм, відмирання релігійних коренів духу капіталізму [3, с. 202]. В результаті виникає професійний етос. Така трансформація духу капіталізму пов'язана з трьома важливими обставинами. По-перше, ділова практика вимагає виховання волі і характеру, свого образного складу психіки, розвитку природних задатків і талантів йде на ризик підприємця, а також суму навичок і знань, які даються соціалізацією. Сукупність душевних якостей, певна спрямованість складу психіки і здібностей можуть дозволити як підприємцю, так і робочому пристосуватися до умов господарського життя, мислити і діяти по її нормам і законам. Інтенсивність праці, конкуренція, зростаючі обсяги управління вимагають, крім усього іншого, великої духовної енергії і волі, необхідних для подолання напруги та втоми. Причому особливості складу характеру, природні дані можуть емпірично, утилітарним способом, підняти людину на вершину професійного мислення. По-друге, ділова практика, її будні, вимагають від суб'єктів діяльності великої вартості практичних навичок, знань і досвіду. Вивчення кон'юнктури ринку, придбання технічних навичок і умінь складати плани, прогнозувати, вести переговори і конкретну боротьбу, розбиратися в складнощях бухгалтерської справи, звітність – все це різко піднімає роль утилітарного підходу до всіх аспектів господарювання, але перш за все в «господарському мисленні». Високі моральні норми підкоряються інтересам справи, чесність тепер вигідна і корисна. Саме «Дух Франкліна» стає еталоном буржуазної моральності. Вебер визнає: «там, де видимість чесності досягає того ж ефекту, вона цілком може замінити справжню чесність – адже легко можна припустити, що в очах Франкліна надлишок чесноти – лише непотрібне марнотратство і як така гідна осуду ... такий неминучий висновок з позицій послідовного утилітаризму» [3, с. 74]. І, нарешті, по-третє, сучасний капіталізм, виробивши механізм свого відтворення, надалі буде спиратися не на релігійні форми аскетичного протестантизму, а на раціональні норми утилітарного професійного етносу. І Вебер розумів роль професійного покликання у формуванні трудової мотивації. «Сучасний капіталістичний господарський лад, – пише він, – це жадливий космос, в який кожна окрема людина закинута від народження і межі якого кожен, у всякому разі для нього як окремих індивідів, назавжди з одними даними і незмінними. Індивід тою мірою, потрапив у плетиво ринкових відносин, і змушений підкоритися відповідно господарській поведінці; фабрикант, тривалий час нехтує цими нормами, зазнає краху настільки само неминуче, як і робітник, якого просто викидають на вулицю, якщо він не зумів чи не захотів пристосуватися до них» [2, с. 76]. М. Вебер простежує історичний шлях становлення «аскетичного раціоналізму, починаючи від його середньовічних витоків до його перетворення в чистий утилітаризм» [2, с. 207]. «Переможець капіталізму не потребує більше в подібній опорі з того часу, як він спочиває на механічній основі» [2, с. 206]. Пов'язуючи етику аскетичного протестантизму з «духом капіталізму», Вебер насамперед прагнув з'ясувати, якою мірою використав капіталізм для свого просування релігійні переконання, які він зумів зруйнувати, починаючи з XV-XVI століть, середньовічні форми регламентації господарського життя в союзі зі складаним державною централізованою владою. Буржуазія не могла обійтися без підтримки «того могутнього союзника, який ... сприяв капіталізму і за часів його становлення» [2, с. 83]. У докапіталістичну епоху формуючими життєву поведінку елементами виступали магічні і релігійні ідеї, корінні в них етичні уявлення про обов'язок і покликання. Католицизм, який протистояв економічному раціоналізму, служив основою традиціоналістських уявлень. Протестантизм же з самого початку виступив в ролі його союзника в боротьбі з католицизмом. Протестантизм ще до формування власної етики сприймався як ересь, і всюди, куди проникав, він сприяв пробудженню торгового духу. Кальвіністську діаспору в Нідерландах іменували «розсадником капіталістичного господарства» [2, с. 68]. Місія протестантської етики полягала в тому, щоб забезпечити перемогу і твердження капіталістичного життєвого укладу, способу мислення і уявлень по всій Європі, зробити їх масовим явищем. Протестантська етика, виступаючи в процесі становлення капіталізму його потужним союзником в боротьбі з традиціоналізмом, мала не винятково велике конкретно-історичне значення в сенсі формування психологічних і культурних основ його «духу», але і найширше історичне значення в сенсі формування всієї капіталістичної культури. Раціонально життєва поведінка на основі ідеї професійного покликання і інших ідей пуританської етики стало одним «з конституційних компонентів сучасного капіталістичного духу, і не тільки його, а й всієї сучасної культури» [2, с. 200]. Завдяки протестантській етиці капіталістична діяльність і діяльність взагалі набувають раціонально-сміслового, культурно-детермінованого значення. Відносини між суб'єктами отримують соціальний характер. Сам суб'єкт перетворюється в культурну істоту, свідомо організує діяльність, орієнтуючись на середовище і «значущість інших». Виникає суспільний лад як продукт осмислення дій, стає культурним продуктом. Вебер в якості головної ідеї аскетичного протестантизму виділяє ідею професійного покликання і боргу. Чи не праця як така, а лише систематично організована, методична праця в рамках своєї професії, раціональна діяльність служіння Богу. Подібні принципи створювали імпульс до методичного контролювання своєї поведінки, аскетичного способу життя, орієнтованого на Божественну волю умов раціонального нового перетворення. Тим самим відбувається як би розчаклування світу, звільнення його від магії, забобонів, залежності від церкви, молитви. Він стає простіше, зрозуміліше, раціональніше. Питання обираючості і порятунку тепер вирішуються не в таїнствах церковних служб і молитов, які не посередниками між Богом і людиною, а самою людиною в процесі трудової діяльності. Він рятує свою душу, слідує божественним заповідям, а успіх в професійній діяльності є знак благодаті – винагорода за завзяту методичну працю. Л.Г. Іонін справедливо зазначає, що раціональна організація власної справи, яка веде до максимізації результату діяльності, і є раціональна організація порятунку власної душі [4, с. 35]. З культурних передумов капіталістичного розвитку вони стали конституційними елементами сучасної культури, пронизуючи всі її духовні цінності, в тому числі і цінності соціально-політичної етики. Веберу було важливо в процесі вивчення еволюції аскетичного раціоналізму «встановити ступінь культурного значення аскетичного протестантизму в його ставленні до інших пластичних елементів сучасної культури» [3, с. 365]. **Висновки.** Отже, необхідною передумовою для розвитку капіталізму є ідея професійного «покликання» як мети життя, а це центральна ідея аскетичного протестантизму. Тому в один ряд Вебер ставить поняття «Господарське мислення», «дух капіталізму», буржуазний «етос», хоча тільки останній має певну релігійну обумовленість. Своє прагнення до компіляції з різних елементів «ідеально типічних» абстракцій, що рідко зустрічаються в історичній реальності, Вебер пояснює тим, що «в історичній дійсності неможливо провести чіткі межі, ми можемо виявити специфічні їх властивості лише в тому випадку, якщо досліджуємо їх найбільш яскраво виражені форми».

Список використаних джерел

1. Вебер М. Напрям і шаблони релігійного заперечення світу // Проблеми філософії. Вип. 87. Київ, 1991. 183 с.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму // Проблеми соціології. Вип. 1. 1992. 201 с.
3. Історія релігії в країнах світу: у 10-ти т. // Редкол: А.Колодний (голова) та ін. К.: Світ Знань. Т. 5. Протестантизм // За ред. П. Яроцького. 2002. 424 с.
4. Іонин Л. Г. Культура и социальная структура // Социологические исследования. 1996. № 3. С. 31-42